

SLADOVNICKÝ JEČMEN BUDOUCÍ HLAVNÍ OBILOVINA ČR

Jan VAŠÁK

Sdružení pro ječmen a slad, Velká Bystřice a Česká zemědělská univerzita v Praze

Úvod

Změny v zemědělství a zvláště v obilnářství jsou mimořádně velké (tab.1). To je dáno novými objevy a s makroekonomickými vlivy. Proměna struktury obilnářství, jako byl gigantický nástup pšenice a tomu odpovídající ústup žita a ova časově asi do roku 1960, byla přímo spojená s plošným nástupem průmyslových

hnojiv, pesticidů a mechanizace. Růst výměry ozimé řepky podpořil pěstování ozimého ječmene jako předplodiny pro olejku. Naopak propad živočišné výroby po roce 1989 způsobil pokles výměry obilovin a spolu s dekapitalizací zemědělství snížil intenzitu jejich produkce.

Tab.1. Změny u obilovin v ČeskoSlovensku 1920-2005.

Ukazatel/Období	1920-22		1988-90		2003-05	
	ČR	SR	ČR	SR	ČR	SR
Osev plodin celkem (tis.ha)	3813	1878	3274	1541	2618	1330*
Obilovin celkem (tis.ha)	1993	1066	1666	806	1551	801
z toho (tis.ha) pšenice	348	258	825	416	777	349
žita	692	197	119	44	49	27
ječmene	356	313	571	194	513	232
ovsa	574	200	85	14	62	25
kukuřice na zrno	16	91	47	134	82	149
Výnos pšenice (t/ha)	1,56	1,28	5,20	5,44	4,99	4,04
ječmene (t/ha)	1,54	1,28	4,88	4,70	4,31	3,58

* Vypočteno s pomocí Zelené zprávy SR za rok 2003.

Vstup do EU, velký trh, volný pohyb zboží a současně velkovýměrový charakter česko-slovenského zemědělství se nutně odrazí v další změně struktury plodin. Relativně nepotřebné budou krmné obiloviny, hlavně pšenice. To je dáno tím, že cena krmné pšenice výrazně zaostává za potravinářským typem. Navíc bude z její výměry ubírat kukuřice. Výsledky ve šlechtění a pěstitelském systému jsou takové, že výnosy zrna kukuřice v ČR výrazně převyšují výnosy ozimé pšenice. Například v roce 2005 o 39%, to je o 2002 kg/ha. Naopak dříve – např. v letech 1989-91, dávala ozimá pšenice proti kukuřici o 34 % vyšší výnosy, což bylo 1330 kg/ha. Zlomovým rokem byl 1996. Rekordní nástup kukuřice nezpomalil ani výrazný růst její výměry.

Třetím faktorem, který se v zemědělství plíží, ale relativně rychle prosazuje, jsou klimatické změny. Oteplování (tab.2) a stále častější suché či

mokré periody. Tyto změny přes svoji rozporupnost by měly být pro čs zemědělství přínosem. Prodlužují vegetaci a přináší dodatkovou energii. Související nárůst výskytu škodlivých činitelů by měl být zvládnutelný, jak to konec konců dokázali v zemích s příznivým až příznivějším klimatem, jako jsou Francie, Rakousko, Německo. Problémy zatím dělají u ozimů virózy.

Vyšší teploty a delší vegetace umožňují rozšiřovat nejen zrnovou kukuřici, ale také podporují pěstování jarního sladovnického ječmene. Tuto plodinu historicky spojujeme s Hanou a moravskými úvaly, Polabím, Podunajím. V současné době se k těmto oblastem úspěšně druzí vysočiny, běžně do 500 m n.m., ale i např. Nové Město na Moravě s asi 600 m n.m. Přitom vysočiny ve vztahu k tradičním nížinám mají srovnatelnou kvalitu z hlediska klíčivosti, vyrovnanosti i obsahu bílkovin a škrobu.

Tab. 2. Roční teploty Praha Klementinum (Dle Práva - různé ročníky, Seifert, Pergl)

Průměr Klementinum 1775-2006: 9,44°C	2001 – 10,60°C
Průměr světa 1960-90: 14,00°C (2006: 14,54°C)	
Velmi teplé (nad 11,35°C): 1794, 1834, 1992, 1994, 2000, 2002	2002 – 11,36°C
Velmi chladné: 1892 – 7,43°C (rekord), 1996 – 8,96°C (nově)	2003 – 11,16°C
1794-11,5°C (3.nejteplejší)	2004 – 10,86°C
1994 – 11,62°C (2.nejteplejší)	2005 – 10,88°C
2000 – 11,93°C – rekord	2006 - 11,29°C – 9. nejteplejší

Sdružení pro ječmen a slad

Významnou předností ječmene jsou poměrně nízké náklady a nejvyšší ceny mezi standardními obilovinami, pokud neposuzujeme proso, pohanku, nahý oves, špaldu a jiné speciality, nebo „žitnou cenovou houpačku“. Významné je i to, že peníze se „otočí“ během asi 140 dnů od setí do sklizně a zpeněžení. Jak ukázal rok 2006, zásoby světa i EU jsou velmi malé a nepostačí ani na krytí poměrně drobných výpadků produkce obilí. Trend výroby energetického biolihu z obilí, ještě více zvýší zájem o tyto škrobnaté zrniny. To nutně povede k růstu cen obilovin. Zvláště dobrý a to speciálně pro ječmen se ukazuje rok 2007. Německá burza nabízí v lednu 2007 u sladovnického ječmene ceny kolem 240 Euro/t. Je fakt, že srpnové deště 2006 znehodnotili porostem mnoho partií ječmenů. Přesto ale meziroční růst cen sladovnického leden 2006/leden 2007 v Německu o 72% je ohromující. Prvé kontrakty na novou sklizeň činí u farmářských cen v SRN 150-170 Euro/t. To bude mít dopad i na naše farmářské ceny. Očekáváme 3500 Kč/t a více.

Speciálně z pohledu českého a slovenského zemědělce jsou ještě větší předností sladovnického ječmene jeho přísné požadavky na kvalitu. Přitom základem každé kvality je genotyp – odrůda. Svoji roli, i když menší, má ročník, lokalita a pěstitelský systém. Také jde o velikost ucelené, stejnorodé partie. A to vše významně hraje „do not“ česko-slovenskému velkovýměrovému pěstiteli.

K tomu také přispívá vynikající reakce jarního ječmene na pěstitelský systém a nové vstupy. Jarní ječmen byl z hlediska intenzifikace zapomenut a jaksi tradičně považovaný za plodinu staré půdní síly se značným rozkyvem výnosů a kvality podle ročníků a oblastí. Zde je stále trvalým faktem, že sladovnický ječmen pro svůj slabý a málo aktivní kořenový systém na vnějších podmínkách hodně závisí. Závislosti napomáhá i nízký vzrůst, takže porost ječmene velmi rychle reaguje na přísušky, protože neudrží mikroklima. Půda je po něm devastována i sluneční erosi, takže je to jedna z nejhorších předplodin pro ozimou řepku. Ovšem na druhou stranu ječmen skvěle, okamžitě a spolehlivě reaguje na každý vstup. Tam kde např. u ozimé řepky či pšenice rozdíl v hnojení 30 i více kg N/ha se vůbec nemusí projevit na výnosu, u jarního ječmene je odezva skoro vždy jistá.

Proto nová pěstitelská technologie nadále zvýrazňuje vliv kvalitní, často již na podzim urovnané, přípravy půdy. Časný a mělký, asi do 3 cm hloubky výsev. Termín setí je jednoznačně určen správnou vyzrálostí půdy. To může být koncem února i koncem března. Pak je ale vždy nutné v tomto optimálním termínu vyset co nejdříve. Význam předplodiny je dán nejen její předplodinovou hodnotou, ale i dopadem na hygienické požadavky – mykotoxiny. Jmenovitě kukuřice, hlavně zrnová, je z tohoto hlediska pro ječmen zcela nevhodná. Někdy jsou potíže i po ozimé pšenici. Naopak tradiční předplodiny: cukrovka, brambory, nově zřejmě i řepka a stále více se šířící mák jsou výtečné. Super výnosový i ekonomický sled může být ozimá řepka – jarní ječmen. Nebo mák – jarní ječmen. Nelze ale míchat mák a řepku v jednom osevním postupu pro vzájemně problémové zaplevelování.

Jarní ječmen skvěle reaguje na hnojení pod patu. Je účelné dát k němu kolem 90 kg N/ha, ovšem jen za předpokladu fungicidů a regulátorů. Jde o to, aby se vyšší dávka N rozředila ve vyšším výnosu a nebyly problémy naplnit požadavek na zpravidla 10,5-12% hrubých bílkovin. Použití 1-2 fungicidů je potřebné, stejně jako vyčištění porostu od neproduktivních odnoží na konci odnožování Sunagreenem. Proti stresům – a ječmen je na stresy zvláště citlivý - báječně pomáhá Atonik. Regulace porostu Terpa-lem, někdy také Cerone, nejnověji i Moddusem je mimořádně potřebná a dává spolehlivě dobré výsledky. Navíc podpoří kvalitu, protože ječmen nepolehne.

Byly doby, kdy Československo obsazovalo 25% světového obchodu se sladem a určovalo jeho světovou cenu. Dnes to je za ČR asi 4-5%. Roste ale i obchod se zrnem. Mnoho objektivních faktů ukazuje, že ječmenářství a sladařství ČR a SR může zpátky získat alespoň část ztracených pozic. To vše i ve prospěch podnikové ekonomiky a zlepšení celé struktury rostlinné výroby. Na podniku, v ČR/SR. K tomu všemu má výrazně přispět Sdružení pro ječmen a slad, ul. ČSA 780, 783 53 Velká Bystřice. Svoji přípravnou, to ale znamená mimořádně rozsáhlou pokusnickou činnost na univerzitách v Praze a Brně, Ditaně Velká Bystřice, Zemědělském VÚ v Kroměříži, vyvíjí již pátý rok. Od ledna 2006 má právní statut. Letos již počtvrté pořádá konference se sborníkem – kompendiem.

Kontaktní adresa

Prof. Ing. Jan Vašák, CSc., Katedra rostlinné výroby, Česká zemědělská univerzita v Praze, Kamýcká 129, 165 21 Praha 6 – Suchbátka, e-mail: vasak@af.czu.cz